

De Zuid-Holl. Melkrichting en Broodbakkerij... Waldorpstraat, b. d. Rijsw. weg.

OOST EN WEST

Orgaan der Vereeniging.

Verschijnt alle veertien dagen.

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Dienstaanbiedingen 25 cents per geheele annonce.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland bij vooruitbetaling. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heerengracht, of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., 43 Conradkade, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Het hoofdoel der Vereeniging is: Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken. Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feest-dagen, van 10-12 en van 2-4 ure open is.

Gewone leden betalen eene contributie van f 1.— tot f 5.—. Zij, die f 5.— en meer 's jaars, of f 100.— in eens betalen, zijn donateurs. De leden kunnen, zoolang er geene afdeeling in hunne woonplaats is, kiezen bij welke afdeeling zij zich willen aansluiten.

Aan de donateurs en aan leden die f 1.50 of meer contributie betalen wordt het orgaan gratis toegezonden.

Ieder lid welke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

„Voor den Inlander”

door de Redactie ontvangen en bij Keurenaer en Co's Bank gestort:

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes entries for Van mevrouw E. den Haag, den heer d. V. te Hellevoetsluis, etc.

Totaal . . . f 126.50

Bij het toezenden van hare gift, in het vorig nummer vermeld, maakte mevrouw C. R. er ons attent op, dat zij eerst met geven had gewacht omdat zij meende, dat haar nog persoonlijk zou worden gevraagd; zij wist dat ook anderen zoo dachten.

Dit geeft ons aanleiding om aan lezers en lezeressen te verzoeken de vraag om hulp voor de noodlijdenden op Java te beschouwen als aan hem of haar persoonlijk gericht en 't geld, dat zij er voor over hebben, al is het ook nog zoo weinig, aan ons toe te zenden.

Men weet, dat voor 't goed besteden van ons geld, de hulp is gevraagd van de afdeeling „Nederlandsch-Indië”.

FEUILLETON.

De Europeesche Samenleving in Indië.

(Uit „Java et ses habitans” par CHAILLY-BERT), door E. KUNST—HEIJNEMAN.

(Slot.)

De bewering, dat de gedachte aan terugkeer naar het vaderland de kolonisten geen oogenblik verlaat, zal u misschien vreemd voorkomen. Maar Holland kan zich niet voorstellen hoe zaken, Indië betreffende, ons onbekend blijven.

Sedert een eeuw en langer hebben de Hollanders duizende boekdeelen geschreven over hun oosterse bezittingen, welke met de litteratuur van Engelsch-Indië de rijkste bronnen uitmaken, waaruit historicus en staatsman putten; maar uit eene bekrompen en verkeerd begrepen patriotisme, zijn zij er zeer op gesteld ter eere van hun vaderland zoo vele kostbare werken in hun taal te schrijven (*), die Europa niet kent; ten

(* Is het ook uit een verkeerd begrepen patriotisme dat mr. Chailly Bert zijn „Java et ses habitans” in het fransch heeft geschreven? 't Is toch natuurlijk, dat elk auteur in zijn moedertaal schrijft. Zeker zou het wenschelijk zijn, dat wetenschappelijke werken van Hollandse geleerden geschreven werden in een taal, die meer verspreid en bekend is dan de Hollandsche, maar het motief waarom zulks niet geschiedt toe te schrijven aan bekrompen patriotisme is m. i. de grootste bekrompenheid. (Verl.)

Uit de Koloniën onzer naburen.

Madagascar.

Tot goed begrip der meeste zaken moet men ze tot in hun oorsprong nagaan, zoo ook wat betreft het koloniaal bezit. De wordings-geschiedenis onzer Oost-Indische Koloniën of liever de wijze, hoe wij in het bezit der Oost-Indische Archipel kwamen, is natuurlijk velen der lezers van „Oost en West” bekend; zoo dikwijls werd zij reeds in geschiedkundige en ethnografische werken beschreven, dat het geen voeg zou hebben, die hier te herhalen; een historische schets, hoe het tropische eiland, Madagascar, Fransch geworden is, zal misschien enkelen belang inboezemen, terwijl zij hen tegelijkertijd onze Indische geschiedenis in het geheugen zal roepen; punten van overeenkomst zijn er vele.

Volgens de beschrijving van Hannon was het bestaan van Madagascar den Europeanen onbekend, totdat de Portugees, Diego Diaz, er in de 15e eeuw landde. Zeer waarschijnlijk stonden toen ter tijd de bewoners van dit groote Afrikaansche eiland reeds zeer lang in betrekking tot de Arabieren, sporen hiervan vindt men terug in taal en zeden.

De Portugeezen noemden Madagascar het eiland van St. Laurencius. Na hen kwamen ook de Engelschen en Franschen er handel drijven, maar alleen den laatsten is het gelukt er vasten voet te krijgen. In 1642 richtten zij de eerste Oost-Indische Compagnie op; haar agent, Pronis, vestigde zich op het schiereiland Tholongar en stichtte het volgende jaar de stad Fort-Dauphin. De Inlanders waren, wat trouwens zeer begrijpelijk is, niet van deze vestiging gediend, en maakten het den vreemden indringers zeer lastig, zoodat dit eerste handelslichaam niet gelukkig in zijne ondernemingen was, evenmin als het volgende, dat in 1664 tot stand kwam en zich vermeerde het eiland „Oostersch-Frankrijk” te noemen. Hoezeer verbeteren de inboorlingen waren, blijkt wel uit het feit, dat zij in den Kerstnacht van 1672 de kapel te Fort-Dauphin, waarin alle Franschen verzameld waren, in brand staken. Maar aan wie de schuld?

Toch wilde Frankrijk nog niet van het in-bezitten nemen van Madagascar afzien. In 1686 vaardigde Lodewijk XIV een decreet uit, waarbij hij het eiland noemde: „zijn kroondomein, waarover hij naar zijn believen kon beschikken.” Eerst een eeuw later werden er echter opnieuw pogingen gedaan, om er zich te vestigen. Eindelijk gelukte het een Fransch officier van Hongaarschen afkomst, Benyowski geheeten, duurzame, zeer voordeelige handelsbetrekkingen aan te knooien; hij kreeg, zeker niet het minst door zijn human ootreden en rechtvaardig handelen, zooveel invloed en werd door de verschillende inlandsche volkstammen zoo geliefd, dat zij hem in 1776 tot hun gezamenlijk opperhoofd uitriepen. Benyowsky, die zich nu geheel wilde wijden aan het besturen dezer volkstammen, nam zijn ontslag als beheerder der Fransche vestiging. Doch Frankrijk, dat hierin slechts een uiting van eigenbelang zag, die zijne rechten op het geheele grondgebied te kort deed, wilde dit niet gedogen en zond eene sterke troepenmacht uit Réunion. Tien jaren later sneuvelde Benyowski en kort daarop legde generaal Decaen de grondslagen voor eene vaste vestiging der Franschen op Madagascar; hij zond Sylva in Roux, als algemeen vertegenwoordiger, naar de havenstad Tamatave, die tot hoofdplaats verkozen werd en waar hij zich heeft weten te handhaven ook na de ver-

gevolge waarvan Europa haast niets van hun werken kent.

Europa krijgt bij stukken en brokken inlichtingen, die van geen waarde meer zijn op het oogenblik, dat zij het groote publiek bereiken; Europa is altijd minstens 20 jaar ten achter ten opzichte der hedendaagsche vraagstukken betreffende Indië.

Een der dingen, waarin Europa standvastig blijft gelooven is dat Holland in de tropen eene hollandsche kolonie heeft weten te stichten, die er zich vestigt en zich voortplant. En verscheidene geleerden — dit moet gezegd worden — hebben getracht die meening te bestendigen. 't Is maar een meening — goed — maar een verkeerde. Het is waar dat de Hollandsche kolonie in Indië 60000 zielen telt. Dat is zeker veel. In Britsch-Indië zijn er op zijn best 100000 Engelschen. In Cochinchina niet meer dan 6000 Franschen. Het is waar, op Java wonen honderde, duizende Europeanen, die er zich met ter woon hebben gevestigd, die met leedwezen heengaan en na het eenmaal te hebben verlaten, vurig verlangen er terug te keeren. Ik heb gedurende mijn reis mannen ontmoet, die Europa in geen 20 of 25 jaar hadden teruggezien en die er zich op beroemden. Volgens de statistiek zijn er meer dan 3000 gepensioneerden of stillevende particulieren, die Java als hun tweede vaderland hebben aangenomen. Men toont u met een rechtmatigen trots in de verschillende takken van dienst of onder de particulieren personen met schitterende namen als van der Wijk, van Rees, Loudon, Mijer,

schillende strabbelingen met Engeland, dat niet weinig naijverig was op Frankrijk.

Ondertusschen liet de Inlandsche bevolking zich dit alles natuurlijk maar niet gedwee aanleunen. De verschillende kleine volkstammen, die tot op het einde der 18e eeuw onafhankelijk van elkander hadden geleefd, sloten zich aaneen en kenden de opperheerschappij toe aan de Hovas, een stam, die meester was van de centrale hoogvlakte en zich van zijne naburen en zelfs in de oogen der zoogenaamde beschaaftedatiën, onderscheide door hooge ontwikkeling. Het opperhoofd, Andrianampoinimerina, verklaarde onmiddellijk: „Dit geheele eiland moet ons toebehooren, de zee is de grens van ons grondgebied”, en stelde een regeeringsvorm in, zoo uitstekend, dat men die nog heden ten dage prijzen moet.

Zijn opvolger, Radama I, beijverde zich bovenmate om de Hovaasche beschaving ook bij de andere volkstammen de Sihanakas, de Bezanoanos, de Betsileoos ingang te doen vinden en om zijn rijk in kracht en welvaart te doen toenemen. Hij en zijne opvolgers, waaronder ook vrouwelijke, waren daarbij in het begin niet afkeerig van vreemde hulp; door den Franschman Robin, voorgelicht, liet hij verschillende groote openbare werken uitvoeren, ook begunstigde hij de Engelsche zendelingenootschappen, die vele scholen oprichtten, maar toen de vreemdelingen zich ten eigen bate meer macht wilden toeëigenen, dan den Inboorling lief was, trachtte deze hen natuurlijk weder te verdrijven, wat niet ging zonder telkens wederkerende bloedige veldslagen en bombardementen door de Fransche vloot. Vechtensmoede sloten de Hovas 17 December 1885 het verbond, waarbij aan Frankrijk het beschermheerschap over het eiland werd toegekend. Zij hielden er zich echter niet aan, knoopten ter sluis ook handelsbetrekkingen aan met Engeland en mishandelde dikwijls de Fransche kolonisten.

Dit konde de Franschen niet goeddoen, als gezant werd Le Myre de Vilers naar de hoofdplaats Tananarive gestuurd, om aan het hof van Emyrne zekerder waarborgen te bedingen voor de eenmaal aan zijne regeering toegekende reoiten, doch toen de pogingen van dezen govolmachtigde niet het gewenschte gevolg hadden, werd 6 Mei 1895 een leger van 15,000 man onder bevel van Generaal Duchesne naar Madagascar gezonden.

De macht van de sterkste overwon! 30 September daaraanvolgend, trokken zij zegerierend Tananarive binnen en koningin Rainilaiarvony, die onder den titel van Ranavalona III regeerde, werd naar Algiers verbannen. De verschillende volkstammen trachten zich toch telkens van het vreemde juk te bevrijden, hevig is er gestreden en eerst na 1897 is het aan den buitengewoon bekwaam generaal Galliéni gelukt een toestand van vrede en rust te doen wederkeeren, nadat hij achtereenvolgens verschillende wilde en krijgszuchtige volkeren had weten te onderwerpen. Nu is het geheel Madagaskar met toebehoorende eilanden, op eene enkele nog nauwelijks verkende streek na, Fransch grondgebied en kunnen de kolonisten zich veilig overal vestigen. Goede verkeerswegen worden naar alle richtingen aangelegd. Landbouw, handel en nijverheid nemen de laatste jaren steeds in bloei toe. Te Tamatave wordt nu alles vervaardigd, wat voor het bouwvak noodig is en te Tananarive treden eerstdaags een zuivelinrichting en een aardeverwerkfabriek in werking.

Voor de openbare gezondheid worden de beste

de Stuers, Keuchenius, Bergsma, van den Berg enz., wier families sedert verscheidene generaties in Indië zijn vertegenwoordigd. Er bestaat in Indië een soort van „Colonial gentry”, waarvan de naamlijst, als die ooit opgemaakt werd, zeer leerzaam zou zijn. De kerkhoven zijn vol grafkelders, die levenslang zijn afgestaan. Enkele families hebben uit Nederland de overblijfselen hunner ouders laten overkomen, om met hen te worden begraven (*).

Ziedaar argumenten, die zeer sterk pleiten voor de bewering dat er eene hollandsche kolonisatie bestaat in de ware beteekenis van het woord. Ondanks die argumenten houd ik vol dat bijna in aller harten de hoop levendig blijft, de vaste wil bestaat naar het vaderland terug te keeren, of juist uitgedrukt Indië te optvluchten.

Zij houden niet van Indië. Hoe dikwijls heb ik dit gevoeld, terwijl ik met hen sprak, en reeds van het eerste oogenblik af. Wij kwamen in Indië aan: een mijner reisgenooten liet mij een brief zien van een familielid, dat hem ironisch schreef: „Het doet mij innig genoegen u welkom te heeten in deze heerlijke oorden.”

Terwijl hij mij dat voorlas, kon hij zijn tranen niet bedwingen. „Wat scheelt er aan? — Wat me scheelt? zeide hij: 't is de ballingschap, die begint. De ballingschap, die eerst eindigt met het uur van vertrek. En aan het vertrek denkt iedereen. Dat is de gedachte, die hen dag en nacht bezielt.

(* Mij is dit feit niet bekend, een der lezers misschien?

maatregelen genomen. Dit alles komt natuurlijk ook de oorspronkelijke bevolking ten goede. Verleden maand zijn er in de hoofdplaats groote kinderfeesten gehouden, waarbij aan moeders van de grootste gezinnen prijzen werden uitgereikt. Het sterftecijfer onder de inlanders was zeer groot en niet zelden kwam het voor, dat uit armoede het kinderaantal beperkt werd.

Het altijd vreed wederrechtelijke van het in bezit nemen van eens anders grondgebied, wat niet dan ten koste van vele menschenlevens geschiedt, daargelaten, zij erkend, dat Frankrijk de eer toekomt het veroverde land niet grootendeels ten eigen bate te willen exploiteeren, doch integendeel het belang der inboorlingen zeer ter harte te nemen. Van de vele wijze besluiten op humanitair gebied, genomen op het verleden zomer te Parijs gehouden internationaal congres voor maatschappelijk werk in de koloniën („Congrès de sociologie coloniale”, waarop wij in een volgend nummer terugkomen), werden reeds enkelen op Madagascar in toepassing gebracht o. a. op het gebied der rechtspleging en het zeker zeer voorname betreffende de afschaffing van alle heerendiensten.

Dat er veel onbaatzuchtig gevoel voor Madagascar ook in het moederland heerscht, bewijst de oprichting aldaar van een comité met afdeelingen in verscheidene steden, dat de belangen der Oostersche Inlanders warm behartigt. Wat onze Maleischen medewerker, Abdul Rivali, als wenschelijk voor zijn rasgenooten aanbeeft, geschiedt reeds voor den inboorling van het Afrikaansche eiland. Jongelieden van goeden aanleg worden in de gelegenheid gesteld zich in Frankrijk voor het een of ander vak te bekwamen, velen bezoeken ambachtsscholen, één wordt te Rambouillet praktisch voor de schapenteelt opgeleid, een ander werkt in een Elektrische fabriek te St. Quen, terwijl weer anderen aan de Universiteit te Montpellier in de medicijnen studeeren.

Dat er ook op kunstgebied talentvolle onder hen zijn, blijkt uit het feit, dat Harisoa nu een der meest belovende leerlingen van de Academie van beeltende kunsten (afdeeling bouwkunde) te Parijs is.

De heer Dehorbe, algemeen secretaris voor het Comité, gaat telkens die verschillende pupillen bezoeken, om geheel op de hoogte te blijven van hun welvaren en van de vorderingen, die zij maken. Deze zelfde heer, die in verschillende streken van Madagascar geruimen tijd is geweest, heeft gedurende den winter in verscheidene steden lezingen over het eiland en zijne bewoners gehouden, welke druks bezoek werden. Hij is ook de man, onder wiens hoede en goede zorgen de Inlanders, die op de Parijsche tentoonstelling het fraaie panorama van Madagascar bevolkten, naar Europa zijn gekomen. Het was aandoenlijk om te zien met hoeveel hartelijke aanhankelijkheid zij naar hem toetsnelden, telkens als hij zich onder hen vertoonde, en met welk een eerbiedige vertrouwelijkheid zij tot hem spraken. In voorkomen, zoowel als in doen en laten, herinnerden zij ons levendig aan de hier in Nederland tijdelijk vertoevende Javanen.

Op het oogenblik is de in Algiers verbannen Koningin, Ranavalona, te Parijs, waar zij een maand zal doorbrengen, om daarna te Arcachon de baden te gaan gebruiken. Bij hare aankomst werd zij vriendelijk verwelkomd onder een regen van rozen, op straat werd zij toegejuicht en door velen wordt zij nu vriendelijk in den huiselijken kring ontvangen. (In Frankrijk staat nimmer een buitenlander, hoe vreemd zijn voorkomen

Ik herinner mij, toen ik eens het europeesche hospitaal te Batavia bezocht, hoe mij de neerslachtigheid der uit Atjeh teruggekeerde soldaten opviel. Zij zagen er netjes en best verzorgd uit. Niets ontbrak hun bij hun ziekbed, dokters hulp noch deelneming. Toch keken zij somber. Aan den geneesheer, die me rondleide vroeg ik: „Waarom zien zij er zoo mélancholiek uit?” Zijn antwoord was: „verlangen naar hun land.” Deze weinige woorden zijn in de harten van velen gegrift: Zij missen Europa en Indië drukt hen zwaar.

Als ge daaraan twijfelt slaat dan een courant op, de eerste de beste; op de 4de bladzij kunt ge zeker zijn deze annonce te vinden: „Repatrieerenden! Voor repatrieerenden! Repatrieerende families! Kennisgeving aan hen, die in het vaderland terugkeeren: een kinderjuffrouw die zich aanbiedt gedurende de reis de zorg op zich te nemen van kinderen; de een of andere stad in Holland, die aan repatrieerenden het aangename en goedkope leven aldaar aanbeveelt; een particulier, die hun voorstelt een huis in deze of gene wijk te huren. Gaat naar de vendutie, of naar een verkoopplokaal. Ge ziet er op elkander gestapelde meubels, geen meubels die niet bij elkaar hooren, stoelen van hier, fauteuils van daar, maar compleete inboedels, van een heel huis, als merkbaar teeken van vertrek. De vertrekkenden kunnen ambtenaren zijn met verlof, die genoodzaakt zijn door een wel wat dwazen maatregel alles te verkoopen bij het vertrek om alles weer in te koopen als ze terug zijn; die

en kleeding ook moge zijn, aan brutaal nakijken of spotten bloot.) De bladen zijn vol lof over «la brave, petite reine» en eenparig is het oordeel, dat Frankrijk haar onnoemlijk veel te vergoeden heeft.

De «Revue de Madagascar» drukt het uit in deze woorden:

«Que Paris lui fasse fête! Il doit à cette femme malheureuse de la distraire de ses tristesses, il se doit de donner un peu de joie, dans la douceur de notre printemps à celle qu'on ne saurait qu'à genoux quand on était admis à lui parler, là-bas, à Manjakamiadana.

N. v. Z.

Mededeelingen.

I. Van het Hoofdbestuur.

a. In het bijblad van n°. 7, waarin ons Jaarverslag en de Naamlijst der Leden werden opgenomen, was geen plaats meer voor het financieel Verslag van de Penningmeesteres der Afdeling

s-Gravenhage over 1900, dat tevens is dat der geheele Vereeniging, daar eerst in 1901 het geldelijk beheer van het hoofdbestuur afgescheiden wordt van dat der afdelingen.

Wij laten dat in de Jaarlijksche Algemeene Vergadering van 18 Mei j.l. goedgekeurde verslag hieronder volgen:

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

REKENING EN VERANTWOORDING VAN DE PENNINGMEESTERES, goedgekeurd door de Algemeene Vergadering van 18 Mei 1901.

ONTVANGSTEN.	Gld.	Ct.	UITGAVEN.	Gld.	Ct.
Aan saldo van 't vorig jaar	520	04	Salaris Alg. Secretaris	120	—
Gekweekte rente	2	20	Drukloonen	195	45
Contributien	1604	27 ³	Voorshot aan mej. Steller	100	—
			Restitutie contributies a/d afdelingen	34	80
			Porto's, zaalhuur, diverse kleine uitgaven	302	56 ³
			Saldo Rekening	1873	70
Totaal	2126	51 ⁶	Totaal gelijk de ontvangsten	2126	51 ⁶

De Penningmeesteres der Afdeling 's-Gravenhage,
M. TEN BOSCH-BOSSCHER.

b. De voorzitter der afdeling Arnhem, de heer J. Jonker, lid van het Hoofdbestuur, heeft bemerkend gemaakt op de ontwerp-notulen van de jaarlijksche algemeene vergadering van 18 Mei j.l. opgenomen in no. 7 van ons blad. Bij de behandeling der voorgestelde aanvulling van art. 8 van het huishoudelijk reglement heeft hij niet gesproken, zooals in korte woorden in die notulen staat vermeld, maar werd daarentegen door hem namens de Afdeling Arnhem betoogd:

„dat het volstrekt niet noodig is, dat het hoofdbestuur op de hoogte zij van al hetgeen in de afdelingen omgaat;

„dat wetenswaardige voorvallen en bijzonderheden door de zorg der afdelingsbesturen bekend gemaakt kunnen worden in het orgaan der vereeniging en het hoofdbestuur overigens in het jaarverslag der afdelingen al datgene vermeld zal vinden, waarvan de wetenschap voor hem van belang kan zijn;

„dat het gewicht van het voor de bijvoeging aangevoerde argument, n.l. dat de president, als deze zich eens bevond ter plaatse waar eene afdeling gevestigd is, het recht behoorde te hebben eene uitgeschreven afdelingsvergadering bij te wonen, door mij niet kon worden ingezien, vermits het moeilijk denkbaar was, dat het bestuur eener afdeling den president der vereeniging ooit toegang tot eene bijeenkomst zou weigeren, liggende het veelmeer voor de hand, dat zoodanig bestuur in het gestelde geval beoielden voorzitter zou uitnoodigen de vergadering met zijne tegenwoordigheid te vereeren, zijnde door mij nog gewezen op de in het voor de afdeling Arnhem ontworpen huishoudelijk reglement voorkomende bepaling, dat de president dier afdeling het recht heeft, om tot de vergaderingen toe te laten o.a. buiten Arnhem gevestigde leden der vereeniging;

„dat het echter af te keuren was, om in deze eenigelei verplichting op te leggen, aangezien daardoor de zoo wenschelijke zelfstandigheid der afdelingen zou worden beperkt, daar de afdelingen, werd het voorstel aangenomen, feitelijk aan eene hinderlijke controle, zoo niet voogdijdschap, zouden worden onderworpen.”

Het amendement om de woorden „zoo mogelijk” in te lasseten werd dan ook niet door hem, noch door een zijner mede-hoofdbestuurleden uit Arnhem voorgesteld en hij verzoekt ook namens die medeleden, om het door hem gesprokene alsnog juist in de notulen te doen opnemen en van de verbetering in het orgaan der vereeniging te doen blijken.

In zijne samenkomst van 25 Juni heeft het dagelijksch bestuur besloten, om aan het verzoek der drie Arnhemse hoofdbestuurleden te voldoen.

c. In de naamlijst werd bij het Bestuur der afdeling Arnhem niet vermeld de heer E. A. H. van der Heide; dit is eene fout.

Onder de correspondentieschappen werd Kampen vergeten. Wij hebben daár als zeer ijverige cor-

respondent den heer W. E. Asbeek Brusse wonende St. Jacobssteeg 2.

Reeds werden door de Redactie van ons blad van verscheidene leden adresverbeteringen ontvangen; zij blijft zich, ook bij de langzamen daarvoor aanbevolen houden.

Door de 4e Commissie

werd uit den boedel van het Indologisch studenten-corps de som van f 25 ontvangen. De aanbidding geschiedde bij een brief aan de presidente van O. en W., dien wij met toestemming van den schrijver hier afdrukken.

Nu ik, — in dezen tijd, dat ik het batig saldo van het Indologisch Studentencorps moet verdeelen, — haast vanzelf, ga bedenken, op welke wijze die verdeling „t nuttigste en t vruchtbaarste” te doen zijn, komt mij voortdurend een gedachte in den geest, een plan, 't welk ik mij gedrongen voel U eens mee te deelen, omdat U als presidente van „Oost en West” misschien daartoe een stoot zoudt kunnen geven.

In de eerste plaats neem ik aan als axioma, dat op 't oogenblik, of liever gezegd sinds 1880, de belangstelling hier te lande in alles wat de koloniën betreft, schrikbarend aan 't afnemen is; niet dat ik dit zelf zoo goed weet, maar 't blijkt genoeg uit geschriften van autoriteiten als de heeren Van Deventer en Van Kol, en ook dat bij, in de Tweede Kamer nooit minder belangstelling is, dan wanneer Indische zaken worden behandeld, doch behalve in 't openbaar heeft 't mij dikwijls genoeg getroffen — (Den Haag niet mee te rekenen) hoe weinig zelfs onze naaste verwanten — dus nog in meerdere mate de lagere volksklassen — van Indië weten; van er iets voor te voelen is zelfs geen schijn te bespeuren!

Daarom was 't dan ook, dat ik in mijn vorigen brief schreef, te sympathiseeren met Oost en West als vereeniging, die zulke belangstelling tracht te verlevendigen. Doch U zult mij toegeven, dat 't nog in zeer beperkten kring werkt: zeer zeker zullen tentoonstellingen zoals er o. a. eenigen tijd geleden één te Arnhem was, de aandacht trekken, maar wie komen daar hoofdzakelijk? . . . . . meest oudgasten en de volbloed Hollanders, die er komen, begrijpen voor 90 pct. niet wat ze zien of voelen, niet 't mooie van de tentoongestelde voorwerpen. En waarom niet? Doordat ze nooit iets van het volkskarakter geleerd hebben, zelfs niet met de eenvoudigste instellingen bekend zijn: ik druk nogmaals er op, dat ik Den Haag en misschien Amsterdam en Rotterdam als meer bij de zaak betrokken (financieel vooral) uitzonder, maar behalve in die steden wonen in ons land toch nog heel wat Nederlanders! Als bewijs voor deze opmerkingen voer ik aan, dat eenigen tijd na Multatuli, er veel overal belangstelling was; door 't éclat van den Max Havelaar las men dit werk en kwam zoo ten minste eenigszins, hoewel eenzijdig, op de hoogte van de inlandsche maatschappij. Zeer zeker speelden de financiën, ontwikkeling van de particuliere landbouw, toen ook een groote rol, maar ik geloof toch de meerdere literatuur, en daardoor kennis, de hoofdbron der belangstelling waren.

Als ik bij mij zelf bedenken hoe ik persoonlijk be-

aan een weinig kostbaar leven, maken zij zich bezorgd over de duurte in Holland.

Daar de kolonisten op een voet van gelijkheid leven, en verleerd hebben onderscheid te maken tusschen standen en kaste, en zij, hoe bescheiden hun maatschappelijke positie ook zij, altijd de hoogsten in rang kunnen naderen, gevoelen zij de vernedering die hen in het moederland wacht van sommige kringen te worden uitgesloten. Enfin, zij weten (een vreemd verschijnsel in een land, waar bijna elk gezin, een familielid heeft in Indië) dat gedurende langen tijd de Indischen in het moederland niet gaarne gezien werden en ongunstige meeningen alleen konden bestreden worden door grooten rijkdom of door een hooge betrekking, door met miljoenen terug te komen of minstens met titel van Raad van Raad van Indië.

Deze verschillende gevoelens, dit begrijpt ge, zijn niet met juistheid in woorden te brengen. Zij zweven vaag voor den geest en nemen eerst een vasten vorm aan in uren van bitterheid en teleurstelling, maar zij bestaan. De javaansche kolonist is een beetje bang voor Holland. 't Is vreemd, hij vreest Holland en keert er toch terug; hij betreurt Indië en ontvlucht het. Het is de moeite waard de redenen daarvan te kennen.

Niet het klimaat verdriift hem uit Indië, hij maakt er zich voor geschikt, dank zij zijn gezonde en doelmatige levenswijze; het is ook niet het eentonige leven, dat hem tegen dat land een tegenzin doet krijgen: bij geen van hen heb ik kunnen merken, dat zij het gezelschapsleven

langstelling heb gekregen voor onderwerpen, die niet direct binnen mijn gezichtskring lagen, dan men ik dat dit veroorzaakt is door de min of meerdere voorliefde en interesse, waarmee die onderwerpen door mijn docenten zijn behandeld.

En hoe is 't nu met 't onderwijs ten opzichte van Ned.-Indië gesteld? Op de H. Burgerschoolen krijgt men in enkele klassen, als heel klein onderdeel van de Algemeene Aardrijkskunde, misschien in 't geheel 10 à 12 uur van den 5-jarigen cursus, een heel klein beetje aardrijkskunde v. Indië, vergezeld van een korte opgave van bestuursinrichting, producten, zonder eenig verband: 't is al mooi, als een leerling b. v. weet, dat de Javanen, Mahomedanen zijn, doch ze weten in de eerste plaats niet wat Mahomedanen zijn, noch dat de eigenlijke godsdienst op Java heel wat anders dan de Mahomedaansche is. Natuurlijker wijze, dat alles na 't eindexamen heel spoedig vergeten is; hoogstens, zoo ze een goed geheugen hebben, het rijtje van de Residenties opgedreund kan worden.

Ik trof 't te Arnhem op de H. Burgerschool toevallig, dat mijn leeraar zich nog al interesseerde voor Indië, eene verzameling had van eenige ethnographische voorwerpen en producten en wij daardoor ten minste iets meer hoorden, doch dit is uitzondering.

Op de Gymnasiums, leert men ongeveer niets van Indië; waar leert men 't dan wel; conclusie: nergens.

Na deze lange inleiding, dat belangstelling ontstaat door een begin van kennis, en tot 't verkrijgen van die kennis bij ons onderwijs niet wordt meegewerkt, is 't duidelijk, dat mijn plan was U voor te stellen allereerst te werken op verbetering van het onderwijs te dezen opzichte. Het radicaalste ware natuurlijk een wijziging in lesuren, zoodat bijv. op de H. Burgerschoolen bijv. in de 4e klasse 1 uur in de week, kennis van onze Koloniën werd gedoceerd: doch bovendien kan reeds veel bevorderd worden door 't verschaffen van ethnographische voorwerpen, die typeerd zijn; 't uitschrijven van prijsvragen voor een opstel door 't verspreiden van platen ook reeds op de scholen van meer gevorderd lager onderwijs. Licht kan toch wat van de Alg. Aardrijkskunde omtrent vreemde werelddelen gemist worden, om daarvoor na Nederland waaraan veel veel tijd besteed wordt van af het 8e tot het 17e levensjaar, in de eerste plaats omtrent de Koloniën te onderwijzen.

Ik begrijp dat voor dit alles en voor 't propaganda maken veel geld noodig is en daarom ben ik bereid nogmaals f 25 te geven als begin voor een fonds, uitsluitend tot dat doel op te richten; ik stem zeer zeker in met de bestemming door het Bestuur „Oost en West” gegeven aan de vorige f 25, maar ik ben nog meer voorstander van aanwending van geld tot verbetering van toestanden, die verkeerd zijn. Natuurlijk is er ook geld voor philanthropische doeleinden noodig, maar dit heeft toch minder wijde strekking.

Ik hoop, dat ik U niet te veel verveeld heb met mijne uiteenzetting en dat U mij mijn voorstellen niet kwalijk zult nemen; 't is werkelijk uit liefde voor mijn toekomstig land, en diensentgevolge uit ergernis over de weinige belangstelling hier te lande in onze koloniën en onze bruine broeders. Ik ben nog jong en, 't is misschien wat pedant, maar ik beroep mij op Heine „de jeugd oordeelt dikwijls 't zuiverst doordat ze belangeloos is.”

Daarom niet alleen als handelsdébouché en geldbelegging voor den Hollandschen kapitalist, maar als doel van onzen staat moet Indië en moeten de Inlanders als medeonderdanen in de oogen der Nederlanders worden iets dierbaars, iets waarin ze belang stellen als in hun eigen land en volksbestaan.

Van de 5e Commissie.

Sedert 15 dezer zijn wij druk bezig de tentoonstelling van batiks, Indische weefsels, en meubels van gesneden hout in orde te maken. Er is heel wat bij elkaar gebracht, maar toch houden wij ons aanbevolen als iemand nog iets bijzonders heeft; tot het einde der maand Juni kan nog ingezonden worden.

Adres voor toezending of voor brieven aan mevrouw N. van Zuylen Tromp, 7a, Heerengracht of aan mej. H. W. van Baak, 43, Mauritskade, beiden den Haag.

NIEUWSTIJDINGEN.

Hooge rijstrijzen.

Het „Bat. Hbl.” van 23 Mei meldt: Heden had de heraanbesteding plaats der levering van rijst voor de mijnwerkers op Banka.

Inschrijvers waren: Khouw Kim An (borgen: Khouw Kim Po en Tan Hiat Kong) voor f 6,24 en Oey Eng Lim (borgen: Oey Soen Liang en Oey Kong Liang) voor f 6,60. De levering werd voorloopig aan den eerstgenoemde gegund. De Regeering zal waarschijnlijk de levering ook wel definitief gunnen, want er bestaat veel kans op dat door den slechten rijsttoegst, hoofdzakelijk

misten. Twee beweegredenen brengen hen terug naar Holland: die van gevoel en die van plicht. Men kan een man van zaken zijn zoo veel als men wil, men kan zijn land verlaten hebben om fortuin te maken en met hart en ziel dit doel najagen: men heeft ook een hart, dat voor emoties vatbaar is en een geheugen, rijk aan herinneringen. De Hollanders, die van af den tijd hunner jongelingsjaren het vaderland vaarwel zeggen, kunnen uit hun oogen en uit hun gedachte niet bannen de herinnering aan hetgeen zij doorleefd hebben, aan de hun welbekende plekjes. Wanneer zij bij toeval over een veld wandelt, op een uur wanneer de nevel opkomt, die de glans van den dag als met een doorzichtigen sluier bedekt, dan hoort men hen zeggen: „men zou denken in Haarlem te zijn” of „wat doet u dit gezicht aan Friesland denken.” En vóór hen verrijst een verleden, dat zij dood waanden. Dat verleden sluimerde slechts. Geen gevoel sterft, tenzij het door een ander gevoel wordt vervangen, en de Hollanders in Indië hebben niets gevonden dat hun Holland vervangt.

Voor slechts weinigen van hen is Java een 2e vaderland geworden. Hoe zou dit ook mogelijk zijn? Zij worden heen en weer geslingerd van de eene plaats, van de eene plantage naar de andere. Zij trekken met hunne eerbucht of met hunne teleurstellingen heel den archipel rond. Zelf onder degenen, die in Indië geboren zijn, is er één, die gehecht is aan zijn geboorteplaats? Is er één, die de bij Europeanen zoo dierbare illusie koestert, daar zijn ouden dag te slijten? al-

leen hebben zij het heimwee naar het geen wij „home” noemen; hoevelen van hen hebben een „home”?

Niet de landhuurders, die even ongedurig zijn als een vogel op een tak; niet de administrateurs van de erfpacht, die telkens afgewisseld worden; wie dan? Eenige erfpachters, die een concessie hebben van 75 jaar en hunne landen zelf administreren; eenige eigenaars van particuliere domeinen, of de métiezen van Solo en Djokja, die om zoo te zeggen afgezien hebben van Europa. De overigen zijn allen doortrekkende personen. De Hollanders op Java leiden een leven van harden arbeid met den blik steeds gevestigd op Europa; ik ken personen, die nadat zij een mooi stukje land gekocht hebben om er een huis op te zetten voor hun ouden dag, het op een gegeven oogenblik verkochten.

Europa had hem weer in bezit genomen. Europa nog meer dan Holland: aan de Riviëra, in Genève, in Brussel of Parijs zouden zij zich vestigen ware het niet, dat zij het land waar zij liever niet woonden, tóch liefhadden en zij er kinderen hadden op te voeden tot echte Hollanders en hollandsche staatsburgers.

Nu bespreek ik hier vluchtig een karaktertrek van den Holland, die het sublieme nabij komt Die trek is zoo edel, zoo verheven en rein, dat ik er eerbiedig het hoofd voor buigen moet. De Hollanders weten wat er in Indië ontbreekt. Zij kennen Indië's gebreken, en de oorzaken dier gebreken.

Zij zelven hebben zich naar de omstandig-

De Surinaamsche „occasionals” zijn befaamd, en zoo nu en dan weten zij in de rubriek „Stadsnieuws” van de West-Indische bladen hun roem flink op te houden. Met de beschrijving van 't volgend tooneeltje moet ieder oud-west-Indiër zich verlustigen:

„Een groot ongeluk is den militairen majoor-commandant vandaag overkomen: Een „kraboe-dagoe” (vos) op straat op het Kerkplein door een menigte overvallen en reeds half dood geslagen, o. a. ook door een politiebeampte (no. 57). „wilde de majoor-commandant, — op het Kerkplein wonende en een en ander zijde — ook „lets bijdragen, om dat kippenroofdier af te maken. „Hij ijde op straat met zijn pistool en gaf het „zieltogende dier een schot, dat raak was. Dit „echter niet genoeg, laadde de de majoor-commandant zijn pistool voor een tweede schot, toen „rampzalig, het schot afging en een voorbijgaanden „jongen op den rechterschouder trof en verwondde. „... Doodelijk geschrik liet de schutter het „vuurwapen vallen en occupeerde zich met den jongen, „nam hem mede naar het Hospitaal met zulk „een zorg, als een soeur de charité het niet beter „zou doen.”

Het zal wel niet noodig zijn de niet-Surinamers te waarschuwen uit dergelijke redactie-bloemkens, vermakelijk als ze zijn, gevolgtrekkingen en voorstellingen te maken aangaande het leven in de kolonie.

In aansluiting op de in ons blad verschenen artikelen over moeielijkheid, om in Suriname behoorlijke werkkrachten te vinden, nemen wij uit „Onze West” het volgend berichtje over:

Als bewijs, dat sedert eenigen tijd een vrijwillige emigratie op kleine schaal van arbeiders der naburige Britsch-West-Indische bezittingen naar Suriname bestaat, kunnen wij mededeelen, dat, van 1 Januari tot 30 Mei van dit jaar, in 't geheel 531 Demerarianen, Barbadianen, St. Lucianen, enz. in de kolonie aankwamen.

In hetzelfde tijdsverloop vertrokken 189 Engelschen naar Demerara, Barbados, enz., zoodat in 't geheel 342 Engelsche immigranten meer aankwamen dan vertrokken, of gemiddeld ongeveer 70 per maand.

Deze immigranten zijn bijna allen in dienst der goud- en balata-industrie. Wanneer de droogte het dadelijk employeeren van velen der immigranten niet had bemoeilijkt, zoodat verscheidene terugkeerden, zou het aantal zeker belangrijker grooter geweest zijn. In dit aantal zijn natuurlijk niet begrepen een 4 à 500 Barbadianen, die in Nickerie in dienst zijn bij de balata-industrie.

Bij ordonnantie van 18 Mei opgenomen in de Java Ct. van 21 Mei, is bepaald dat met ingang van 1 Juli 1901 wordt ingesteld een commissie in Nederlandsch-Indië voor oudheidkundig onderzoek op Java en Madoera, welke te Batavia zal zijn gevestigd en welke taak zal zijn de samenstelling van archaeologische en architectonische beschrijvingen van de oudheden op genoemde eilanden, het in teekening brengen dan wel fotograferen dier oudheden, v. z. v. dit nog niet is geschied, het vervaardigen van gips-afgietsels en het aangeven van middelen om de monumenten voor verval te behoeden.

Benoemd zijn in die commissie tot lid tevens voorzitter dr. Brandes; tot lid de oud-assistent-resident Knebel, met den rang en titel van assistent-resident; idem de opzichter der 1e klasse bij de Staatsspoor Leydie Melville, onder bepaling dat hij bij zijn korps à la suite wordt gevoerd.

lezen hebben zij het heimwee naar het geen wij „home” noemen; hoevelen van hen hebben een „home”?

Niet de landhuurders, die even ongedurig zijn als een vogel op een tak; niet de administrateurs van de erfpacht, die telkens afgewisseld worden; wie dan? Eenige erfpachters, die een concessie hebben van 75 jaar en hunne landen zelf administreren; eenige eigenaars van particuliere domeinen, of de métiezen van Solo en Djokja, die om zoo te zeggen afgezien hebben van Europa. De overigen zijn allen doortrekkende personen. De Hollanders op Java leiden een leven van harden arbeid met den blik steeds gevestigd op Europa; ik ken personen, die nadat zij een mooi stukje land gekocht hebben om er een huis op te zetten voor hun ouden dag, het op een gegeven oogenblik verkochten.

Europa had hem weer in bezit genomen. Europa nog meer dan Holland: aan de Riviëra, in Genève, in Brussel of Parijs zouden zij zich vestigen ware het niet, dat zij het land waar zij liever niet woonden, tóch liefhadden en zij er kinderen hadden op te voeden tot echte Hollanders en hollandsche staatsburgers.

Nu bespreek ik hier vluchtig een karaktertrek van den Holland, die het sublieme nabij komt Die trek is zoo edel, zoo verheven en rein, dat ik er eerbiedig het hoofd voor buigen moet. De Hollanders weten wat er in Indië ontbreekt. Zij kennen Indië's gebreken, en de oorzaken dier gebreken.

Zij zelven hebben zich naar de omstandig-

dat nobele beschavings werk! — Het optreden der Europeanen in China wordt zelfs den Russen te kras. Volgens een correspondent van de N. R. O. schrijft de Novoja Vremja, sprekend over het ergerlijk vandalisme:

„Zij (de Europeesche mogendheden) hebben maar troepen en troepen uitgerust en uitgezonden. Maar niemand is op de gedachte gekomen, de soldaten ook geleerden mee te geven, wier taak 't moest geweest zijn, de schatten van kunst en wetenschap, waarvan men zeker wist dat ze bestonden, voor verwoesting te bewaren. Slechts wij, halfbarbaarsche Russen, hebben gezorgd voor de bibliotheek in Moekden en een commissie van geleerden daarheen gezonden, om deze bibliotheek en de verschillende archieven, die ons in Mantjoerije in handen zijn gevallen, te onderzoeken. Waar bleven evenwel de geleerden van het in de beschaving zoo hoogstaande Europa, al die doctoren in kunsten en wetenschappen, wier getal toch zeer groot is, en wier gezag zoo zeer den doorslag geeft? Waar blijven al die orientalist, al die sinologen, die kunsthistorici, en de schrijvers van werken over de geschiedenis der beschaving? Waarom verhief niemand zijn stem voor het behoud dezer schatten van een volstrekt niet primitieve cultuur, die de bondgenooten in Peking moesten vinden en ook gevonden hebben? Het voorbeeld van Moekden, in welks bibliotheek men de zeldzaamste manuscripten van Romeinsche schrijvers gevonden heeft, en de zeldzaamste Europeesche drukwerken, toont aan, dat die barbaarsche Chineezers, ook wat betreft het verzamelen en bewaren van wetenschappelijke en letterkundige gedenkteekenen, niet achter stonden bij de beschaafde menschen, die over de zee kwamen om hen te onderrichten. Maar wel is ons bekend geworden, dat de Engelschen de schatten der Pekingsche archieven verbrand en verscheurd hebben, dat de Duitschers de beroemde astronomische instrumenten van de stadswallen hebben weggenomen, dat de bondgenooten de paleizen hebben geplunderd, de geroofde kostbare verzamelingen geveild hebben, en dan de paleizen brand hebben gestoken — natuurlijk uit onvoorzichtigheid, zooals toen indertijd graaf Waldersee bijna zelf omkwam. Inslaan van den bliksem geeft diezelfde Waldersee als oorzaak op van den laatste brand, waarbij de keizerlijke bibliotheek en de keizerlijke archieven vernietigd werden. Ja, gedurende de beroemde expeditie in Egypte van Bonaparte, toen schitterden nog de geleerden door den kruitrook heen. Kanongebulder en de bedwelmeling van de overwinning hadden in den genialen veldheer de zorg voor kunst en wetenschap niet doof gemaakt. Sinds de uitvinding van 't rooklooze kruit is niet alleen de kruitdamp van 't slagveld verdwenen, maar ook alles wat den oorlog enigszins veredelde: nu wordt alles zonder aanzien wat 't ook is, vernietigd, en in de woestheid van zijn beschaafden geest overtreft de Europeaan den Chineeschen barbaar een heel eind.”

Uit het Bondsblad.

In no. 148 van Zaterdag 18 Mei geeft de oud-redacteur G. L. I. D. Kok de indrukken weer, die hij kreeg bij zijne komst in Deli. Eerst de aankomst in Belawan, de haven van Medan en dan Medan zelf, met zijn dure logementen keurig nette huizen en veel geld verdienende, uit allerlei soort menschen bestaande bevolking. Een heel aardige schets van 't Delische levensdoel geeft de heer K. in de volgende woorden: „Deli is een echt land der trekkers; en ieder zoekt zoo spoedig mogelijk zijn schaapjes op het drooge te krijgen om er dan van door te gaan. „Make money, my son, if possible make it honestly, but make money” schijnt de eenige strijdleuze te wezen, waaronder men werkt en zooals men in koffiestreken op Java alleen maar over koffie en nog eens koffie hoort spreken, zoo is de tabak hier alles. Een stijging in de marktprijzen doet een ieder er gelukkig uitzien; een daling maakt allen treurig gestemd. Zoo was ik pas een paar dagen hier of een ieder dien ik ontmoette vertelde mij: „Heb je al gehoord, wat een prachtige prijzen de Maatschappij zoo heeft gemaakt, meer dan f 3. — man, wat zeg je er van?” Ik zeide niets, het was mij iets vreemds, want of f 3. — nu zoo'n bijzonder mooie prijs was of niet, of die f 3. — de prijs was per pond, per baal of per andere eenheid, was en is voor mij nu nog een raadsel, maar wacht maar, over een tijdje zal ik ook wel in die tabak opgaan als ieder ander, rook ik tabak, denk ik aan tabak, spreek over tabak, droom over tabak en eet wellicht ook nog tabak bij wijze van groente of compt.

heden geschikt, voor hun kinderen echter stellen zij hogere eischen. Wanneer de leeftijd voor hun opvoeding aanbreekt, dulden zij niet, dat zij blijven in een omgeving zonder kunst, zonder hooge beschaving, zonder godsdienst, zonder idealen, ja zonder vaderland; zij zenden hen naar Holland, waar de opwekkende atmosfeer hen beter geschikt maakt voor zware studies en waar zij hunne verstandelijke vermogens ten volle ontwikkelen kunnen. Op welken leeftijd moeten de kinderen naar Holland worden gezonden? zoo vroeg mogelijk, volgens sommige rigoristen; op 7 à 8 jarigen leeftijd, indien men er op gesteld is, dat deze in de tropen geboren kinderen met hart en ziel pur sang Hollanders worden: nog wat later volgens de algemeene opinie op 10 à 12 jarigen leeftijd voor de jongens, en op 16 à 17 jarigen leeftijd voor de meisjes. Wanneer dat oogenblik ook moege komen, die scheiding drukt hen; dat vooruitzicht hangt als het zwaard van Damocles over het hoofd der arme ouders, is zij volbracht, dan laat zij er een steeds bloedende wonde achter. Ik ken moeders, die hare zonen op tienjarigen leeftijd hebben zien vertrekken en ze eerst op hun 20sten jaar als volwassen mannen terugzagen. O moeders met welk eene gelatenheid, met welk een opoffering, en grootheid van ziel! draagt gij uw lot! (*)

(*) De vaders worden hier doodeenvoudig vergeten, alsof voor hen het vertrek der kinderen geen opoffering is, alsof zij hun lot minder gelaten dragen dan de moeders. (Vert.)

Iets verder spreekt hij over de bestuursverhouding tot de Inlandsche Vorsten:

„Een ander staaltje van de merkwuurige toestanden hier is b. v. dat het Europeesch bestuur hier weinig te zeggen heeft doordat het zelfbesturende streken zijn. Om U een voorbeeld te noemen. De cholera heerscht hier vrij erg en dat al sinds een paar maanden, maar het Binnenlandsch Bestuur kan geen maatregelen nemen om die ziekte te bedwingen, daar het Inlandsch Bestuur daaraan niet wil meewerken. Zoo moet iedereen, die aan cholera is overleden, oogenblikkelijk begraven en alles ontsmet worden. Welnu, een paar dagen geleden stierf de vrouw van den kroonprins aan die ziekte, maar het lijk bleef ruim twee dagen boven aarde, voorzorgsmaatregelen werden niet genomen, iedereen werd bij het lijk toegelaten. . . de gevolgen bleven niet uit, want twee van die bezoekers zijn reeds een dag daarna aan die zelfde ziekte overleden en hoewel zullen er nog aan sterven? Een besmetting in het vooruitzicht dus, Goddelijk; zoo daar nu niet eens ingegrepen kunnen worden? Kom, een opstand is mij niet denkbaar en verbetering is ook voor de inheemsche bevolking gewenscht, maar helaas, een resident is niet eigenmachtig en zoo dikwijls wordt zoo'n hoofdambtenaar gedesavoueerd, dat zagen wij bij den oud-resident van Madioen, hoewel later bleek, hij in alle opzichten gelijk had.”

Toen wij dit lezen, dachten wij aan de voordracht van den oud-resident van Sumatra's Oostkust, den heer Kooreman in den afgelopen winter in het Indisch Genootschap gehouden. Ook deze vond, dat er nog veel te verbeteren viel in die verhouding tot de zelfbesturende landschappen.

Onder de ingezonden stukken in no. 149 van 21 Mei vinden wij een brief geteekend R (Javaan) dien wij in zijn geheel zouden overnemen, als er plaats voor was. Toch geven wij het slot, dat er op wijst hoe onze Javanen naar praktische ontwikkeling verlangen:

„Veel wordt er in den laatste tijd dan ook in de Inlandsche kranten, b. v. Dhoemlah, gesproken over de vooruit- of achteruitgang van de ontwikkeling van den Javaan, natuurlijk daarmee in het nauwste verband „den strijd om het bestaan.” Alles wordt dan, althans in die kranten, toegeschreven aan ons minder weten en kennen dan de andere natien op Java.

Ten slotte werd er beraadslaagd eene ambachtsschool op te richten, waarvan de financiële kosten door ons zelve gedragen zullen worden!

Daarom, geachte lezers, indien gij medelijden met ons hebt, tracht ons te helpen in deze voor ons nog zoo zware, doch schoone taak, en wijs ons de goede richting aan, om deze last lichter voor ons te maken; of zou het Gouvernement ook zoo goed willen zijn ons een subsidie te schenken?”

Bestaat er een Oost-Indische Planterspartij?

In No. 368 van het weekblad „de Controleur” schrijft ons medelid Mr. M. C. Piepers over onze Vereeniging en over de Redactie van „Oost en West” en drukt twijfel uit: „of het orgaan eener vereeniging samengesteld uit personen van zeer verschillende „politieke richting, wel kan worden opgesteld voor „twistgeschrijf zijner leden op politiek gebied zonder „de samenwerking der leden voor de eigenlijke maatschappelijke en humanitaire doeleinden van het genootschap in gevaar te brengen.”

Ons redactielid, de heer v. Z., zal op het in den Controleur geschreven en ten deele tegen hem gericht artikel ook in den Controleur antwoorden; wij willen echter aan de leden van „O. en W.”, hier gaarne de verzekering geven, dat wij geen enkele reden hebben om thans anders te denken, dan wij in ons „woord vooraf” in No. 1 van ons blad hebben te kennen gegeven. Wij zien zelfs niet goed in, hoe de Vereeniging hare maatschappelijke en humanitaire doeleinden zou kunnen bereiken zonder, waar dit noodig mocht blijken, ook in staathoudkundige richting hare mening te zeggen. En zeker zal men ons wel willen toegeven, dat het zeer moeielijk is de grens te bepalen waar de staathoudkundige ophoudt en waar de actie begint, die men gewoon is met den naam van „politiek” te bestempelen.

Mr. P. beschuldigt of verdenkt de meeste leden van „Oost en West” en ook de redactie van het Orgaan der Vereeniging van tot de zogenaamde „planterspartij” te behooren; dit is de partij, die volgens wijlen mr. des Amorie van der Hoeven, van wien zij haren naam kreeg, het exploiteeren beoogt van den arbeidenden inlander ten bate van den Europeaan-planter. Willen wij ons nu op die beschuldi-

Er zijn evenwel moeders — en het getal neemt jaarlijks schrikbarend toe — die zich verzetten tegen deze vaste gewoonte. Mijn kinderen, zeggen zij, zullen, als zij hun kinderjaren en hun jeugd in Holland doorbrennen, ongetwijfeld meer Hollandsch zijn; maar minder waard zijn ze als kinderen en als zoons of dochters, zij zullen alles kennen behalve een huiselijk leven in de ware beteekenis van het woord. Hun kinderjaren zullen beroofd zijn van genoogens, die alleen het ouderlijk huis hun geven kunnen, bij de eerste emoties zal zich niet mengen de herinnering aan vader of moeder. Zij worden mannen en vrouwen, en zullen zich niet herinneren de liefkozings hunner ouders. Zij zullen zich hun liefde niet meer herinneren.”

Dat alles is waar en dat alles kan oprecht gemeend zijn, maar achter de utiliteits-redenen, doorziet men al te goed de redenen van onbewust egoïsme.

Ik houd me aan de opvatting der ouders, die om den wille der kinderen lijden. Aangetrokken door Europa, omdat de leegte van het Indische leven hen niet bevredigt, genoodzaakt naar Holland terug te keeren voor de opvoeding hunner kinderen, kunnen de kolonisten en ambtenaren voor Java niet anders zijn, als doortrekkende gasten.

Zij blijven er zoo kort mogelijk, juist lang genoeg om er fortuin te maken of pensioen te nemen, en keeren terug in hun eigenlijke vaderland, Indië slechts betreurend om de mooie natuur, het gemakkelijke leven en het ruimere inkomen.

ging verweeren, dan moeten wij wel aan politiek doen. Wij weten niet of eene planterspartij, als zoodanig georganiseerd, ooit heeft bestaan. Wel nemen wij grif aan, dat ook nu nog de overtuiging, dat Indië in de eerste plaats ten bate van den Indiër moet geregeerd worden, die de onze is, niet door ieder Nederlander wordt gedeeld. Wij achten het zelfs niet onmogelijk, al zouden wij het betreuren, dat er onder het groote getal leden van Oost en West enkelen zijn, die het best zouden kunnen hebben, als het oude stelsel van „les gens tailables et corvéables à merci” waartegen reeds van Hoëvell te velde trok, nimmer ware afschaffing . . . of liever, niet op weg ware om afschaffing te worden.

Eene bepaalde planterspartij bestaat er echter thans, naar onze overtuiging zeker niet meer en wij zouden het een zeer nuttig werk achten van hen, die van eene andere meening zijn, wanneer zij in de kolommen van ons blad wilden pogen om ons door bewijzen van hun beter inzicht te overtuigen.

Wat nu betreft de bekeering van de enkelen onder ons, die door mr. P. voor onmogelijk wordt gehouden, omdat egoïstische neigingen tot grondslag dienen van hun dwalen op humanitair en maatschappelijk gebied, zijn wij minder pessimistisch gestemd dan hij en vertrouwen er op, dat Oost en West gaandeweg meer invloed zal krijgen. Iedere Vereeniging toch, die iets beoogt, wat naar hare overtuiging goed is, moet door woord en geschrift trachten proselieten te maken onder oningewijden, andersdenkenden en verwaalden, ook al weet zij, dat het zaad niet dadelijk in goede aarde valt.

Mr. P. schrijft het aan partijdigheid toe, dat wij, zijn vroeger in ons blad geschreven artikel, scherp van toon hebben gevonden. Wij verzekeren hem, en hiervoor pleit trouwens ons verleden, dat wij evenmin als hij, beminnaars zijn van water-en-melkstil en van stukken geschreven „om de kool en de geit te sparen”. Toch houden wij het er voor, dat zelfs ook politieke strijd kan worden gevoerd zonder de toevoeging van zoo sterk gepeperde saus, dat deze den smaak bederft van het goede en degelijke voedsel, dat wordt opgedischt.

Aan het slot van zijne beschouwing in den Controleur komt Mr. P. tot het besluit, dat op Indisch Koloniaal gebied een scheiding moet komen tusschen de vrienden van den Inlander en de exploitatiemannen en dat de Indische en speciaal Nederlandsche politiek niet samen kunnen gaan. Onze opvatting is dit niet; wij achten het stelsel der exploitatie van den kolonialen inlander geheel van de baan en het geldt o.i. nog alleen de vraag, hoe hetgeen er nog van bestaat geleidelijk in de praktijk moet worden opgeruimd. Scheiding tusschen Nederlandsche en Koloniale politiek, zouden wij zeer betreuren. De roeping van „Oost en West” is juist om het zoover te brengen, dat er geene speciale politiek voor het Moederland meer denkbaar is; geen Regeeringstelsel, waarin het beheer der Koloniën niet de belangrijkste plaats inneemt, waarop deze recht hebben.

Spoorwegen in de West en in de Oost.

De voordracht, die Vrijdag 14 Juni door den Franschen mijn-ingenieur David Levat in den Haag werd gehouden, was, als men in aanmerking neemt, dat ook buiten lichtbeelden werden vertoond om den uitslag der Kamerverkiezingen mee te deelen, nog vrij wel bezocht.

De heer Levat is een aangenaam causeur; hij vertelde heel veel nieuws en verduidelijkte hetgeen hij had verteld door fraaie afbeeldingen.

Wij zullen hetgeen hij mededeelde over de praktijk der goud-exploitatie en over de door hem uitgevondene baggermachines (dragues) laten rusten, omdat wij, hoeveel dadelijk voordeel daarin ook moge gelegen zijn, toch het vinden van goud en het exploiteeren daarvan geen blijvende bron van welvaart achten, maar wij vestigen daarentegen gaarne de aandacht op zijn meening, dat spoorwegaanleg op flinke schaal het beste middel is, om een veelbelovend maar nog onbebouwd land tot ontwikkeling te brengen.

Waar hij die, trouwens ook door anderen gedeelde, meening verdedigde, sprak hij over Fransch Guyana, maar wees er op, dat Suriname nagenoeg in allen opzichten daaraan identiek is.

Van de kolonie kreeg L. een voorloopige concessie tot spoorwegaanleg, die dezer dagen door de Fransche Regeering werd bekrachtigd en de volgende vier punten van overeenkomst inhoudt:

1e. aanleg van een hoofdlijn van 100 kilometer, uitgaande van de stad Cayenne, om van daar het binnenland in te gaan tot aan de streek der goudplacers.

2e. een subsidie door de kolonie te geven gedurende de heele concessie van 75 jaar, tot een bedrag van 300,000 francs 's jaars en afstand van 200,000 hectaren grond geschikt voor goudontginning en cultuur, door hem uit te kiezen.

3e. beschikking over den handarbeid van de tot deportatie veroordeelden voor den aanleg, tot een effectief van 1500 man.

4e. een aandeel van de kolonie in de winsten, zoodanig, dat deze worden gebruikt voor medewerking in de verlenging van de hoofdlijn, telkens met 50 kilometers, tot aan de voltooiing van de geheele lijn, 400 kilometer, wanneer respectievelijk de grenzen van Suriname en Brazilië zullen zijn bereikt.

Wij zullen de vraag hier onbesproken laten, of een flinke staatsaanleg uit ruime beurs te verkrijgen is boven concessie aan particulieren en er ons evenmin in verdiepen, of men aan den heer L. misschien wat te veel voordeelen heeft toegekend. Geheel sluiten wij ons echter aan bij den door hem uitgesproken wensch, dat ook in Suriname spoedig spoorwegen zullen worden aangelegd en dat men elkaar aan de Lawa moge ontmoeten, maar wanneer wij afgaan op hetgeen in Oost-Indië is gebeurd en nog voortdurend het geval blijft, dan bekruip ons de vrees, dat de vervulling van dien wensch nog lang op zich zal laten wachten.

In ons vorig nummer namen wij een stuk op van Si Anoe uit Bandoeng, dat grosso modo aangeeft welke spoorweglijnen op onze eilanden in de Oost zouden moeten worden aangelegd, wanneer men de leer van Levat er in toepassing zou willen brengen en wanneer wij het stelsel zouden willen volgen, dat onze Engelsche bureu op Malakka heeft geleid.

De Regeering van Ned-Indië heeft echter door haar stelsel om staatspoorwegen aan te leggen, niet uit ruime beurs, maar uit de gewone middelen en voetje voor voetje echt stiefmoederlijk getreuzeld en evenals „the dog on the manger” (de hond op de haverkist) sloot zij, uit fiscaliteit en slecht begrepen eigenbelang, particuliere concessie aanvragers buiten of weigerde voor economisch nuttige lijnen voldoende rentegarantie.

Van daár, dat er thans tegenover 2500 K. M. Spoorweg in Nederland maar 1200 K. M. spoorweglijn bestaat op het viermaal grootere en vijfmaal meer bevolkte eiland Java! Reeds jaren geleden werd door mij in eene voordracht gehouden in het Koninklijk Instituut van Ingenieurs op die wanverhouding gewezen.

Toen het kamerlid van Kol onlangs in hetzelfde Instituut androng op het maken en daarna in betrekkelijk korten tijd uitvoeren van een goed irrigatie-plan op Java, was de heer Gerlings beducht, dat ook het weinige, wat wij nu aan den staatspoorwegbouw doen, er bij in zou schieten! Wij kunnen zijn vrees begrijpen, maar dit toont duidelijk aan, hoe slecht ons tegenwoordig economisch beleid is.

En de andere eilanden! Bij een matige rentegarantie en afstand van woeste gronden op voordeelige voorwaarden kan men zeker zijn, dat over korten tijd, zoowel Sumatra als Borneo en zelfs ook de kleinere eilanden in het bezit zullen komen van het eenige middel om ze te brengen op het niveau van den tegenwoordigen tijd!

E. v. Z.

Boekbeoordeelingen.

Wij ontvingen ter recensie, de beide eerste nummers van het Maleische weekblad *Bandera Wolanda*, die een gunstigen indruk maken. In een volgend nummer hopen wij het oordeel van zeer bevoegde zijde over het blad mee te deelen.

Intusschen lazen wij in den *Sumatrabode* een oordeel over den hoofdredacteur van de *Bandera*, dat voor het blad een groote aanbeveling is. Luitenant C. Brousson, die in Indië gedetacheerd was, zoo stond er, heeft zich door zijne studie van den inlander en door zijn omgang met den Maleier, hier onder deze laatste veel vrienden gemaakt, wier volle vertrouwen hij bezat en nog bezit, want trouw komen zij naar hem in-formeeren.

Wij halen dit aan, niet om Luit. C. B. te be-lieven, maar omdat wij het een zoo goed voorbeeld vinden voor onze jonge mannen, die in Indië hun carrière gaan maken. Neemt men het Indische leven van dien ernstigen, nuttigen en tevens werkelijk zeer loonenden kant op, dan is er geen vrees voor deceptie en zwartgalligheid à la Bas Veth.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	5 Juli	19 Juli	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,		12 Juli	11.30 's av.
Genua, Nederland,	5 Juli	16 Juli	11.30 's av.
Marseille, Lloyd,		9 Juli	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,	29 Juni	13 Juli	7.30 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	5 Juli	19 Juli	12.30 mid.
Napels, Duits. dienst,		8 Juli	12.— mid.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	30 Juni	14 Juli	11.15 's av.
Southampton, Eng.,		8 Juli	11.30 's av.
Suppl. verzending daags daarna			6.30 's av.; aansluiting niet altijd verzekerd.
St. Nazaire, Fr.,		8 Juli	8 Aug. 7.45 vm.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en den laatste van elke maand 7.20 's av.

Lissabon den 3n en den 15n van elke maand 3.20 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)
Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.
Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

ADVERTENTIËN.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade DE NEDERLANDEN van 1845.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:

CAREL HENNY, Directeur;

Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.

Kantoren: 's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsstraat. — Amsterdam, Sophienplein. — Rotterdam, Zuidlaak 21 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, Inde-Betouwstraat 8. — Groningen, Akerhof, hoek Akerstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Kapitaal . . . . . f 4,000,000.00
Reserves ult. 1900 . . . . . 1,977,900.00
Betaalde schaden tot ult. 1900 - 21,625,000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK** schade tegen vaste en zeer billijke Premien, zonder Inleggelden of Nabestalingen.

Vertegenwoordigd o. a. in alle hoofdplaatsen van Nederlandsch Oost-Indië en te Paramaribo.

Bij een wetenschappelijk ontwikkeld gepens. O.-I. Ambtenaar, gevestigd in eene der gezondste steden van Gelderland, alwaar uitmuntende inrichtingen van g. l., m. u. l. onderwijs, H. B. school en gymn. en bij wien gedurende jaren kinderen zorgzame opname vonden, **bestaat daartoe veder gelegenheid tegen billijke voorwaarden.** Beste Indische en Hollandsche referentien. Fr. br. No. 788 bureau van dit blad.

Kunst en Oudheid. 23, Oude Molstraat 23, DEN HAAG.

Verkoophuis van Antieke en Kunstwaardige Voorwerpen. Geeft hooge waarde voor alle Kunstvoorwerpen op elk gebied.

P. VAN DER BEEK.

Haagsche Assurantie-Compagnie
 voor Brand enz. van 1805.
 te 's-Gravenhage.
 Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.
 Directeuren:
 W. F. MASTENBROEK en C. W. VERSTEGE.
 Commissarissen:
 Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT.
 Mr. J. G. GLEICHMAN.
 A. J. H. VAN KAPPEN.

Een officiersweduwe, z. k. wenschte gaarne een
Ind. Meisje,
 liefst ouderloos in huis te nemen en te verzorgen, tegen een kleine vergoeding.
 Brieven franco bureau van dit blad No. 52.

AU BON MARCHÉ - MODES.
 Dames- en Kinderhoeden,
 Voiles, Tulle, Linten, Bloemen, Veeren.
 Wagenstraat 58, Den Haag.

ERNEST CASSUTO
Tandarts,
PIETER BOTHSTRAAT No. 4,
BEZUIDENHOUT,
Den Haag.
 SPREEKUR dagelijks van 1 tot 5.

Fabriek en Magazijnen „**DE NIJVERHEID**”
BREDA.
 Behangerij, Meubelfabriek,
 Stoffeederij,
 Bedden- en Matrassenfabriek.
Mart. Lefel-Oomen,
 Hofleverancier.

Concurrendst adres voor complete meubeleering.
 Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.
 Geïllustreerde prijscatalogus Gratis en franco.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL
ENDERLÉ en OOSTERVEEN
HOFSPUI No. 97.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.

Gebr. TEN HOUTEN,
UTRECHT. DEN HAAG.

Compleete Meubeleering.
SPECIALITEIT IN Slaapkamer-Artikelen.

Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,
EINDHOVEN.

FABRIEK VAN LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, borduren en festoneeren.
SPOEDIGE AFLEVERING.
PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van **STALEN en MODELLEN,** worden op aanvraag franco toegezonden.
AGENTESSEN GEVRAAGD met relatien onder den goeuden stand.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13, DEN HAAG.
HANDEL in Wijnen, Binnen- en Buitenslandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwaters en Gedistilleerd.
SPECIALITEIT in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen. Champagne en Cognac.

J. H. v. Koessen, KLEEDERMAKER,
 Luthersche Burgwal 19, Den Haag.

Steeds voorradig een nieuwe sortering **Nouveauté's stoffen** waarvan de goederen tegen de navolgende prijzen geleverd worden:
 Gekleed costuum van af f 34 tot f 56
 Jaquet „ „ „ 28 „ 46
 Veston „ „ „ 22 „ 42
 Demi-Saisons „ „ „ 16 „ 30
 Winterjassen „ „ „ 20 „ 56
 Goed passende coupe en soliede bewerking.

Enige inrichting voor Praktische Opleiding voor den Handel in Theoretische en Praktische Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoende aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen nieuwe Cursussen beginnen.

NEderlandSCHE HANDELS-AKADEMIE
„Het Oefeningskantoor”
 REGENTSESLAAN 162-164.
 's-Gravenhage.
ONDERWIJSVAKKEN.
 Praktisch Boekhouden,
 Handelsrekenen, Handelsrecht,
 PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN
 Schrijfmachine, Stenografie,
 Nederl., Duitse, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

Stoomvaart-Maatschappij „Nederland”.

MAILDIENST tusschen Amsterdam en Nederl.-Indië.

IN VERBINDING MET DE DIENSTEN DER

KONINKL. PAKETVAART-MAATSCHAPPIJ.

	van Amsterdam	van Genua	te Port-Said	te Padang	te Batavia
* Prinses Amalia	6 Juli	18 Juli	23 Juli	11 Aug.	13 Aug.
† Koning Willem III	20 „	1 Aug.	6 Aug.	25 „	27 „
† Prins Hendrik	3 Aug.	15 „	20 „	8 Sept.	10 Sept.
† Koning Willem II	17 „	29 „	3 Sept.	22 „	24 „
† Koning Willem I	31 „	12 Sept.	17 „	6 Oct.	8 Oct.
† Prinses Sophie	14 Sept.	26 „	1 Oct.	20 „	22 „
† Koningin Wilhelmina	28 „	10 Oct.	15 „	4 Nov.	6 Nov.
† Koningin Regentes.	12 Oct.	24 „	29 „	18 „	20 „

Adres voor **LADING en PAKETTEN:**
 Te Amsterdam: VRACHTBUREAU STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ „NE-
 DERLAND” (Handelskade).
 Te Rotterdam: KUYPER, VAN DAM & SMEER voor de schepen, gemerkt *
 HUDIG & BLOKHUYZEN voor die, gemerkt †.

Adres voor **passage:** Afdeling Passagiersdienst, Prins Hendrikkade 160,
 te Amsterdam en bij hare Agenten te 's-Hage, CRANS & Co., Celebesstraat 40.

NB. De vaartbeurten der schepen kunnen gewijzigd worden.

De Wekker

(Coöperatieve Vereeniging).
HUISARBEID en REFORM-KLEEDING.
 Zeestraat 31, Den Haag.

Bericht de ontvangst eener groote collectie
Koperwerk, Hoeker's Aardewerk,
Matten, Manden, Friesch Hout-
snijswerk etc.

Administratie-Kantoor „Insulinde”.

Volgestort Kapitaal f 100.000.—
 Prinsengracht 1087, Amsterdam.

Belast zich met: Het Administreeren en in bewaring nemen van fondsen en andere geldwaardige papieren. Het administreeren van alle roerende en onroerende goederen. Het koopen en verkoopen van Effecten en het uitvoeren van alle Beurszaken. Het geven van rentevergoeding in Rekening-Courant. Het nemen van gelden à depositio en het nemen en geven van gelden op prolongatie. Het wisselen van vreemd bankpapier en muntspieciën. Het verzilveren van coupons. Het syndicateeren en emitteeren van soliede Maatschappijen.

Telegram-Adres: **INSULA.** De Directie.
A. C. ENGELBERTS. J. SCHEUER.

Correspondent voor 's-Gravenhage:
K. J. THOMAS, K. Emmakade 99.

Vleeschhouwerij
W. L. DE ZWAAN,
 56 Zoutmanstraat 56, Den Haag.

Beveelt zich beleeft aan voor de levering van
 uitsluitend prima kwaliteit
RUND, KALFS en LAMSVLEESCH
 tegen concurrerende prijzen.

Magazijn „HET ANKER”
Veenestraat 49, Den Haag.
Indische Uitrustingen
 voor **DAMES en HEEREN.**
in alle Prijzen.

Stoomvaart-Maatschappij „ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Merapi	13 Juli	25 Juli	30 Juli	18 Aug.	20 Aug.
Salak	27 „	8 Aug.	13 Aug.	1 Sept.	3 Sept.
Lawoe	10 Aug.	22 „	27 „	15 „	17 „
Ardjoeno	24 „	5 Sept.	10 Sept.	29 „	1 Oct.
Soembing	7 Sept.	19 „	24 „	13 Oct.	15 „
Gedé	21 „	3 Oct.	8 Oct.	27 „	29 „
Ongaran	5 Oct.	17 „	22 „	11 Nov.	13 Nov.
Sindoro	19 „	31 „	5 Nov.	25 „	27 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
 De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co., Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.**

Meubelfabriek, Behangerij, Stoffeederij, Beddenmakerij,
Gebr. ROOS,
Roggestraat 4 en 12, Arnhem,
 Intercom. Telefoon 242.

Speciale inrichting voor geheele meubeleering van Huizen en Villa's.
 Extra gunstige voorwaarden voor verhuring van Gemeubileerde Villa's en Woonhuizen.
Begrooting en Prijscurant Kosteloos.
 Franco verzending door geheel Nederland.
 Enorme Keuze. Soliede Bediening. Goedkoope Prijzen.

L. LANGE,
23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,
TELEPHOON No. 659.

Sigaren in alle soorten en prijzen.
 Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

Gebr. TEN HOUTEN
 Lange Houtstraat 4. Teleph. No. 926.

Slaapkamer-Ameublementen.
ENGELSCH LEDIKANTEN.
BEDDEN, DEKENS, MATRASSSEN enz.
GEGARNEERDE WIEGEN en KINDER LEDIKANTEN.
Ledikanten voor Indië.

Behangerij. Stoffeederij.

Den Haag. Utrecht.

Bij ALBRECHT en Co. te Batavia, verschijnt om de veertien dagen de

BANDERA WOLANDA
 Geïllustreerd Tijdschrift voor Inlanders en Amboineezen.
Oplaat reeds meer dan 7000 exempl.

Hoofdredacteur: **CLOCKENER BBOUSSON,** 1e Luit. 6e Reg. Inf. te Breda.
 Zeer geschikte lectuur voor hen, die met behulp van een woordenboek de Maleische taal willen aanleeren. Abonnementsprijs f 0.80 per drie maanden, f 1.50 per halfjaar en f 2.50 per jaar tegen vooruitbetaling.

Men abonneere zich bij den Agent voor Nederland:
„De Haagsche Uitgevers-Maatschappij Het Gemeenschappelijk Belang”,
HAAGPOORT 4, DEN HAAG.

Vereeniging OOST en WEST
Afdeling 's-Gravenhage.

Bij de 3de Commissie **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10-12** en van **2-4** uur, ook per brief, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

En gep. Onderofficier O.-I. Leger voor incasseering of oppasser.	Jonge Dame voor Juffrouw van Gezelschap.
En jonge Dame, die als geemployeerde op een handelskantoor wil werkzaam zijn.	En Jonge Dame, die als Kinderjuffrouw of voor gezelschap me naar O.-I. wil.
En modiste die werk in Oost-Indië zoekt.	Jonge Dame ter waarneming van het huis houden en het oppassen van kinderen.
En jonge Dame met diploma als boekhoudster.	En gewezen Koetsier en echtgenoot, die huishouders willen worden.
En Dame met diploma voor Zweedsche heilgymnastie.	En door de Muziekschool gediplomeerde Jonge Dame die zanglessen geeft.
En gewezen Boekhouder tevens Hofmeester in een Batavijsch hotel.	En beschaafde Dame op leeftijd die Engelsche en Fransche conversatieles geeft.
En geschikt persoon voor Copieerwerk die vreemde talen verstaat.	Jonge Dame, thans op een Fröbelschool geemployeerd, voor lessen aan kinderen in O.-I. Heeft kennis van muziek.
En Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	En bekwame linnennaaijer.
En Artiest, die zich voor het geven van teeken- en schilderles aanbeveelt ook naar de natuur.	Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier, looper of huishouder; kan ook copieerwerk verrichten.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.